

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme¹

Halil Adıyaman

Dr. Öğr. Üyesi, Kültürya Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Edebiyatı Bölümü,
hadıyaman03@hotmail.com, ORCID: 0009-0007-8014-8054

Makale Bilgisi

Makale Tarihsel Süreci:
Geliş Tarihi: 26/10/2023
Düzeltilme Tarihi: 30/10/2023
Kabul Tarihi: 31/10/2023

Anahtar Kelimeler: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, öykü, kurgu, mekân, zaman.

JEL Kodları: Z11,Z10,Z19

Özet

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu hem bilim hem de sanat konusundaki çalışmaları ile tanınır. Tiyatro ve eğitim alanındaki eserleri bilimsel çalışmalara konu olsa da hikâyeleri üzerine çalışmalar yetersizdir. Bu doğrultuda makalede yazarın kaleme aldığı öyküler bilimsel ölçütlere göre değerlendirilir. Yazar, öykülerinde şahıslardan hareket ederek olay örgüsüne uygun hikâyeler kaleme alır. Hem sıradan insanları hem de toplumda ön planda yer alan isimleri kaleme alır. Mekân olarak hem Anadolu hem de İstanbul seçilir. Mekân tasvirlerinde detaya yer verilmez. Öykülerde kronolojik zaman seçilirken Yalnızlar da geriye kırılma yoluyla akronik zamana yer verilir. Baltacıoğlu hikâyelerinde toplumsal çarpıklıklara, batıl inançlara, insanların yaşamın karmaşıklığı içinde kaybolup gitmesine örnekler seçer. Eserde olaylara müdahale ederek hikâyenin anlatımını bozar.

A Review on the Stories of İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

Article Info

Article history:
Received: 26/10/2023
Revised: 30/10/2023
Accepted: 31/10/2023

Keywords:
İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, story, fiction, place, time.

JEL Codes: Z11,Z10,Z19

Abstract

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu is known for his works on both science and art. Although his works in theater and education are the subject of scientific studies, studies on his stories are insufficient. In this regard, the stories written by the author are evaluated according to scientific criteria. The author writes stories appropriate to the plot, based on the characters in his stories. He writes about both ordinary people and prominent figures in society. Both Anatolia and Istanbul are chosen as locations. Details are not included in the descriptions of the place. While chronological time is chosen in the stories, achronic time is included in The Loners through backward breaking. In his stories, Baltacıoğlu chooses examples of social distortions, superstitions, and people getting lost in the complexity of life. He interferes with the events in the work and disrupts the narrative of the story.

¹ Adıyaman, H. (2023). İsmail İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 4(2), 285-295, DOI:10.62001/gsijses.1381923.

GİRİŞ

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1887-1978) yıllarında yaşamış hem eğitim alanında hem edebiyat alanında eserler kaleme alır. İstanbul’da doğan yazar 1899 yılında rüştiyeyi tamamladıktan sonra Vefa İdadisi’ne kaydolar. İdadiyi bitirdikten sonra Darülfunun’da üniversite eğitimi alır. Üniversite okuduğu yıllarda hem bilim hem de sanatla yakından ilgilenen yazar yaşamının sonraki dönemlerine hazırlık yapar. “1904’te Darülfunun-Osmanî’nin Ulûm-i Tabîiye şubesine kaydolar. 1908’de buradan da mezun olduktan sonra 1910 yılında bakanlık tarafından eğitim, bilim ve eliş dersleri üzerinde bir incelemeler yapması için Avrupa’ya gönderilir. Fransa, İngiltere, Belçika, Almanya ve İsviçre’de incelemelerde bulunmuş, batı kültürünün etkileri bu yıllarda kendini göstermeye başlamış ve düşünceleri netleşmeye başlamıştır. Avrupa gezisini 1911 yılında tamamlayıp İstanbul Darülmualimin’de tatbikat dersleri ile hocalığa başlar” (Tan, 2008: 2-3). Felsefe alanında fikir üreten yazarın “düşüncelerini belirleyen üç önemli isimi şöyle sıralayabiliriz: J. J. Rousseau, E. Durkheim ve H. Bergson. Türkiye’de ise, kendisini en çok Sosyolojinin Türkiye’deki en önemli öncüsü Ziya Gökalp etkilemiştir. Türk sosyolojisinde Durkheim ekolünün Gökalp’ten sonra gelen önemli temsilcilerinden birisidir. Ülkesinin sorunlarına duyarlılığını vurgulamış, bilimsel bakış açısı geliştirmiş bu düşüncelerini biçimlendiren düşünörlere hayran olduğunu her fırsatta belirtmiştir” (Güngör,2008:55).

“Avrupa’daki izlenimlerini ve Darülmualimin’e getirdiği yenilikleri yurt çapında verdiği konferanslarla, düzenlediği sergilerle ve yazdığı yazılarla yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının isteği üzerine öğretmenlere yol göstermek adına “Resmin Usulü Tedrisi” adlı eserini yazmıştır” (Çelik,2014:96) Devletin çeşitli birimlerinde Genel Müdür, Müsteşar ve Rektör gibi makamlarda bulunur. 1942 yılında Afyon, 1946’da Kırşehir milletvekili seçilir. Siyasetin yanı sıra sanat ve edebiyat çalışmalarına devam eder.

1978’de vefat eder. “Günümüzde de önemini koruyan görüş ve eserleriyle kendinden sonrakilere kaynaklık eden Baltacıoğlu, uzun yıllar boyunca *Yeni Adam* dergisini çıkararak ideal bir nesil için çalışır. İdealindeki “Yeni Adam” tipinin oluşması adına kalemiyle mücadele ederek birçok konu ve türde eser verir. Eğitimde tiyatronun çok önemli bir işlevi olduğunu düşünen Baltacıoğlu tiyatro hakkında teorik eserler yazmanın yanında birçok tiyatro oyunu kaleme alır. Dergiciliği ve tiyatroculuğunun yanı sıra deneme ve hikâyeler yazan Baltacıoğlu’nun tek romanı ise *Batak* adını taşır” (Kula,2022:167). Edebi yaşamında birçok alanda eserler kaleme alan yazarın hikâyeye sahasında eseri bir tanedir Baltacıoğlu’nun *Yalnızlar* isimli öykü kitabı 1946 yılında yayımlanmış olup yazarın tek öykü kitabıdır. Öykü kitabında sekiz öykü yer alır.

Kurgu

Tek Kişinin Ön Planda Olduğu Hikâyeler

Baltacıoğlu, Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede işini iyi yapan bir taş ustasını anlatır. Biyografik nitelikli bir öyküdür. Baltacıoğlu, Taşçı Osman Efendi isimli merkez kişiden hareket eder. Eser, portre tasviri ile başlar. “Taşçı Osman Efendi İstanbul’un en ünlü taşçılarından biriydi” (Baltacıoğlu, 1946:5). İnsanlar “mezar taşı yaptırmak için hep Osman Efendi’ye gelirlerdi” (Baltacıoğlu, 1946:5). Osman Efendi’nin kendi çocuğu olmadığı için hem kalfası hem de yanında çalışanları yetim ve öksüz büyüyen kişilerden seçer. Osman Efendi piyasadan daha düşük ücretlere işçi çalıştırır. Fakat sürekli iş vermesi nedeniyle onun işletmesi tercih edilir. Çalışanlarına hem yatacak yer hem de yemek verir. Çalışanlar da bundan dolayı Osman Efendi’nin işinde çalışmaya devam ederler. Taşçı Osman Efendi dükkânın girişine “Elkâsübühabibullah” yazan bir levha vardır. Bu yazı “Çalışan insan Allah dostudur”

mealindeki bir hadis-i şeriftir. Osman Efendi, yaşlanınca kendisine mezar yapması için Ahmet Usta ile görüşse de sonradan vazgeçer. Osman Efendi seksen yaşına gelince ölümü düşünmeye başlar. Müslümanlıkta israf haram diyerek mezarının toprağının balıksırtı yapıp üstüne iki kova su dökmelerini vasiyet eder. Yerine geçen Ahmet kalfa bu vasiyeti yerine getirir. İki kovadan sonra su dökmeye gelenlere Ahmet kalfa izin vermez. Komşular bu duruma tepki gösterir. “Mezara kadar kova ile su dökmeye gelen kişi elinde kovalarla kalır. Suyu dökemeyince kızan fakir kim öldü diye soran kadına: “Kim olacak dinsiz, imansız biri!” der. Kadın da – Hortlasın mezarında öyleyse, hınzır herif! dedi” (Baltacıoğlu 1946:9). Eser bu diyalogla son bulur. Baltacıoğlu’nun Uğursuz isimli hikâyesinde olay Kırşehir’in Mucur ilçesinde başlar. Eserin merkez kişisi Ahmet’in babası köyde sığırlara bakar. Oğlunun koyunları kırkarken aklına berber olması gelir. Zaten kendi işini de yapmasını istemez. Bu nedenle oğlunu köyden ilçeye gönderir. Ahmet’in tıraşı Mucur halkı tarafından beğenilmeyip sonrasında onun tıraş ettiği insanların başına musibetler gelince ilçede dedikodu artar. Ahmet’in adı Uğursuz olarak anılmaya başlar. Dükkâna, insanlar gelmemeye başlar. Ahmet bu durumdan rahatsız olur ve ustasından izin ister. Ustası da Ahmet’i İstanbul’da Üsküdar’da Apdullah Usta’ya gönderir. Ahmet, örnek olması için Apdullah Usta’yı tıraş eder. Bu tıraştan sonra Usta Ahmet’i çok beğenir. Dükkânı ona teslim eder. İlk yıl gelirleri çok artar. Sonraki yıl gelirleri düşmeye başlar. Müsteriler tıraşı beğenmez ama Apdullah Usta Ahmet’in tıraşının inceliğini bilir ve ses çıkarmaz. En sonunda o da sıkıntıyı tespit eder. Berberler piri Ahmet’e sorar. Sen bir ustadan izin aldın mı? Ahmet hayır cevabını verir. Pir, sen git o zaman köyüne koyunları kırp deyince Ahmet’te köyüne döner ve çobanlık yapmaya başlar.

Gazetecilik Üniversitesi isimli öyküde yazar kişi tasviri ile esere başlar. “Profesör Özkan tam kırk yıl Kadorana şehri üniversitesi kürsülerinde ders vermiş, adı sanı bütün dünyaca tanınmış, tam altmış yaşında çok değerli bir ekonomi bilgini idi” (Baltacıoğlu 1946:28). 60 yaşına geldiğinde mecburi emekliye sevk edilecektir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından emekli edileceği için fahri profesörlük unvanı verilip evine gönderilecektir. Kırk yıl boyunca erken kalkıp kahvaltıdan sonra derslerine çalışmak, not almak alışkanlıkları olan kişi aynı işleri emekli olunca da yapmak ister. Bahçe işleri, tavukçuluk, pul koleksiyonu, balık avı ve antikacılık yapar, gazetelerde ekonomi yazıları yazar, kongrelere katılır ama içine kapanık bir ruh hali oluşur. Gündelik bir gazete çıkararak yıllarca öğrencilere verdiği bilgiyi daha büyük topluluklara vermek ister. Fakat gazete kurmak için parası yoktur. Kırk yıldır çalıştığını kitaplara ve fakirlere dağıtır. Haftalık gazete çıkarmak ister. Herkes başarılı olacağını söyler. Tanıdığı zengin ve tecrübeli bir gazeteciye danışır. O da fikir gazetesinin başarılı olamayacağını okuyanın az olacağını söyler. Fakat o gazeteyi çıkarır. Satış çok az olur. İadeler daha fazla olur. Renkli baskı yapar ama yine değişen bir şey olmaz. Eski Ulusal Ekonomi dergisi sahibi ve başyazarı Özcan ile Yeni Zelanda Uluslar arası Gazetecilik Üniversitesi arasında bir görüşme olur. Üniversitede gazetecilik tahsili yapar.

Gazetenin ilk sayısı 500.000 adet basılırdı. Yalana, fuhuşa ve santaja rağmen (Baltacıoğlu 1946:40) yine satılmaz. Bu sonucu gören profesör evine çekilir. Orada doktora tezi hazırlamaya çalışır. Herkes merak eder. Sadece yalan söylemek, santaj yapmak, pornografik yazılar yazmak resimler basmak yetmez; adıyla sanıyla bu işe elverişli, bu işte ehil bir adam olarak tanınmış olmak da gerektir” (Baltacıoğlu 1946:41).

Birden Fazla Kişinin Ön Planda Olduğu Hikâyeler

Yalnızlar isimli hikâyede içine kapanık bir tip ele alınır. “Ardıç ağacı ile konuşurdu. Yalnız bir insandı. Eşi başka bir erkeğe kaçmış, kızını bara düşmüş, bir oğlu kumarbaz, ötekisi morfinamon

olmuştu”(Baltacıoğlu 1946:59). Ahlak sahibi ve çalışkan birisidir. Aldatılmaktan, hayal kırıklıklarından çok korkmuş olan bu insana ağaçlar avuntu olur. Sonbahar aylarına doğru Ardiç ağacının yanında bir kadın oturmaya başlar. Kadın her akşam gelir ve belli bir süre oturduktan sonra gider. Anlatıcı-Kahraman’ın dikkati bu kadın üzerindedir. Sürekli aynı saatlerde gidip geldikleri için zamanla tanışır. Kadın geriye kırılma yöntemi ile geçmişte yaşadığı olayları anlatır. Çirkin bir adamla evlendirildiğini, eşinin kendisini kıskandığını, zamanla dövmeyle başladığını, bu nedenle evden kaçtığını anlatır. Yazar her iki şahsı özdeşleştirir. Kadın ile erkek kolkola girip karı koca gibi bir gece geçirirler.

Bir Durumun Anlatıldığı Hikâyeler

Şeyhülislam Kâşif Çelebi hikâyesinde eser mekân tasviri ile başlar. Şeyhülislâm ve Müftiyülenam Kâşif Efendi Hazretlerinin mezarı şehir merkezinde kalır. İnsanlar bu mezardan medet umarlar. Mum yakarlar, hastalarına şifa dileyip dilek tutarlar. Kâşif Efendi döneminin en önemli isimleri arasındadır. Fakat torunları onun ismini kullanarak ahlaksız işler yapar. Mezar, ayakaltında kalınca mezarı taşımaya düşünen torunu yerine kitap sarayı ya da mağaza açmaya karar verir. Geliriyle de dedesinin vakfını geliştirmek ister. Fetva almak için Şeriat mahkemesine başvurur. İstanbul’da dedesinin kabrini satmış dedikodusu çıkar. Bu dedikoduyu sonuçsuz bırakmak isteyen torunu mezarın yerini değiştirmek için hazırlık yapar. Mezarın üzerindeki birinci mermer kapak kaldırılır. İkinci kapak kaldırılınca birkaç tesbih böceği kabağı vardır. İmam, mezara girer bu tesbih böceği kabuklarını alarak kefene sarar ve yeni mezara doğru yola çıkar. İnsanlar, cenaze defnedir gibi tören düzenlerler. Tesbih böcekleri için cenaze namazı kılınır. Yazar, Sırrı Özbay’a ait minyatür bir resmi öyküye eklemiştir. Bu resme bakıldığında yazarın resimden hareketle öyküyü kaleme aldığı düşünülebilir ya da yazdığı öyküye uygun bir minyatür resmi esere yerleştirir.

Sevdiği İle Evlenen Adam isimli hikâye, mekân anlatımı ile başlar. Çamlıca da oturan anlatıcı her gün aynı saatlerde Millet bahçesine gelir ve orada birkaç saat kalır. Her zaman aynı işi yapar. Bahçenin havuzuna bakan Mustafa’ya anlatıcı, kendi havuzlarının olduğunu balıkların üremediğini sorar. Şimendiferci havuz güneş görüyor mu diye sorar. Sonrasında anlatıcı ile felsefe ve edebiyat üzerine tartışır. Geriye kırılma ile Şimendiferci güzel bir kadınla evlendiğini bu dönemde Yunan medeniyeti üzerine çalıştığını. 10 yıl boyunca yaptığı çalışmaları eşinin sobada yaktığını söyler. Bu olaydan bir yıl sonra eşi tımarhanede vefat eder. Sonrasında Şimendiferci üniversitedeki işinden ayrılmak zorunda kalır. İşsiz kalınca da bir arkadaşı iş verir. Anlatıcı bu yaşanan olaylara inanmak istemez. Artık onu görünce de selam vermez. Aşktan İğrenen Adam’da anlatıcı işten çıktıktan sonra Kısıklı’ya gidip dönmek ister. Fakat kahvede akasya ağaçlarının altında buluna dört gence kulak verir. İsimlerini bilmediği için fiziki özellikleriyle tasvir eder. İnsanın uzaktan görüp hayal ettiği şekilde bir kişilik çizdiğini ve bu kişiliği sevdiğini fakat uzaktan yakına dönen ilişki doğrultusunda gerçeklere dayanan ilişkinin ise bittiğini ifade eder. Diğer kişi ise aşkın temelini cinsel arzulara dayandığını ifade eder. Geriye kırılmayla uzun yüzlü adam on sekiz yaşında yaşadığı olayı anlatır. Bir kızla arkadaş olduğunu tırnaklarının içinde pislikleri görünce âşık olduğu kadından kaçtığını ifade eder. İkinci aşk macerasını ise vapurda karşılaştığı bir bayanın duyguları ile değil mantığı ile hareket ettiğini fark ettiğinde ondan da ayrılır. Üçüncüsü ise kendinden yaşça küçük bir kadını sever; kadın da onu sever. Kadın bu aşkın ikisine de zarar vereceği düşüncesindedir. Kendisinden soğutması için erkekte yardım ister. O da bunu yapar. Erkek sonrasında kadını çirkin bir erkekle görür. “*Aşk bir ideal bahsidir, biz filanca kadını değil, onda yalnız idealimizi*

severiz, onu da bulamayınca küser, kaçarız, herkes layığı olanı sever” (Baltacıoğlu 1946:57).Sonuç olarak hikâyede erkeklerin kadınlarda idealize olanı sevdiği ifade edilir.

Tek Vaka Biriminden Oluşan Hikâyeler

Cehennemın Yıkılması isimli öyküde esere olay ile başlar. “Erkek o akşam saat sekize kadar çalışmıştı” (Baltacıoğlu 1946:21). Eve geldiğinde eşi onu aldatmakla suçlar. Çocuklar evde oyun oynarlar. Kadın çocuklarla kavga eder. Çocuklar uyuduktan sonra Kadın ağlayarak kendinin eşi mi kölesi mi olduğunu sorar ve ağlar. Anlatıcı, acıklı oyunun son perdesi olarak niteler. Bir Pazar günü erken kalkıp ve Üsküdar tramvayları ile Büyük Çamlıca’ya giderler. Ailecek eğlenirler. Akşam geç vakit eve dönerler. Kadın, Erkeğe iyi davranmaya başlar.

Tema

Yozlaşma

Baltacıoğlu Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede merkez kişiden hareketle toplumsal eleştiriyi ön plana çıkarır. Osman Efendi öldükten sonra mezarına sade bir mezar taşı yapılmasını, balık sırtı bir toprak şekli verilip iki kova su döküldükten sonra fazlasına izin verilmemesini vasiyet eder. Bu eserde temayı destekler nitelikte yazar israfi yardımcı tema olarak işler.

Toplumsal Yozlaşma

Uğursuz isimli hikâyede toplum tarafından anlaşılamayan nasipsiz bir kişi olan Ahmet’in hikâyesini anlatır. Toplumun eleştirisini yapan yazar halkın eğitimsizliği ve kulaktan dolma bilgilerle insanları yargılamasını eleştirir. Bilimsel ve gerçekle hiç alakası olmayan bilgilerin halkın içinde gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirilmemesini sorgular. Şeyhülislâm Kâşif Çelebi hikâyesinde insanların dini konularda bilgisiz olduklarının eleştirisi yapılır. Kâşif Efendi’nin mezarı açılır fakat iki tane tesbih böceği kabuğu çıkar. Torunu dedesi çürüyünce tesbih böceklerinin onu yediğini sonrasında böceklerde ölünce kabuklarının kaldığını düşünür. İmam ise Kâşif Efendi’nin tesbih böceğine döndüğü fetvasını verir ve böcekler kefenlenerek dini tören düzenlenir. Buna karşın halk ise “merhumun dün gömülmüş gibi mezardan taze çıktığını fısıldıyordu” (Baltacıoğlu 1946:20). Yalnızlar isimli öyküde yazar hikâyede, şahsiyet sahibi insanların toplumdaki çarpıklıklar yüzünden yalnızlığa mahkûm olduklarını ifade etmektedir. Bu yüzden yalnızca, şahsiyet sahibi insanlar birbirini anlayabilmektedir. Toplumun tamamı bu şahsiyete hâkim olmadıkça, toplumda “yalnızlar” hep olacaktır” (Baltacıoğlu 1946:144). Yazar, “kokuşmuş insan ilişkilerinde bulunan bir toplumun, yeni insanlara gereksinimini tema olarak alıp, fazla ayrıntıya gitmeden akılcı bir dille anlatmaya çalışır” (Tan,2008:6).

Aşk ve Evlilik

Cehennemın Yıkılması isimli öyküde pazar günleri ailecek yapılan açık hava gezisi evdeki kötü havayı tamamen değiştirir. Sevdiği ile Evlenen Adam da Şimendiferci; “insan sevdiği kadınla mutlu olur” düşüncesinde iken, bu arkadaşı “insan mesut olacağı kadınla evlenmeli” fikrindedir. Bu arkadaşı hem evlilik hayatında hem de iş hayatında mesut ve başarılı olmuştur (Aksak,2012: 141).

Şahıs Kadrosu

Merkez Kişi

Baltacıoğlu, Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede merkez kişinin özellikleri ön plana çıkarılır. Taşçı Osman Efendi klasik bir usta değil taş alanında uzmanlaşmış bir zanaatkârdır. Taşçı Osman, herkesin gönlünü kazanan, harama helale dikkat eden, ekonomik anlamda durumu iyi

olmasına karşın parasını boşa harcamayan bir tiptir. Din konusunda da hassas davranan Taşçı Osman çalışanların hakkını zamanında verir. Ölmüş ataları için her yıl mevlit okutur. Hiç çocuğu olmamıştır. Yazar, her konuda Taşçı Osman'ın olumlu yönlerini ortaya koyarken piyasadan çok düşük fiyata çalıştırmamasından dolayı merkez kişiyi eleştirir. Osman Efendi'nin diğer özelliği insanların gönlüne girmesidir. "Osman Efendi iyi adamdı. Kimsenin gönlünü kırmazdı.... Osman Efendi, İstanbul'un en büyük zenginlerindendi. Doğru adamdı. Kimsenin beş parasını yemez, parayı alınının teriyle kazanırdı" (Baltacıoğlu 1946:5). Meslek açısından değerlendirildiğinde işini iyi yapan bir portre çizilir. Fakat Osman Efendi yalnız bir tiptir. Hem çocuğunun olmaması hem de çevresi tarafından pek anlaşılammış olması onun yalnızlığının ispatı için seçilir. Uğursuz isimli hikâyede eserin merkez kişisi Ahmet'tir. Ahmet bir çobanın oğludur. Babası onun koyunları güzel kırkmasından dolayı şehre göndererek berber olmasını ister. Yazar, Ahmet'in portresini çizer. "Arkasındaki eski, parlak işlemeli yörük heybesi taşıyan on sekiz yaşlarındaki bu delikanlı için kamburlaşan sırtı, eğrilmiş bacakları" (Baltacıoğlu 1946:10) şeklinde tasvir yapar. Ne Mucur da ne Kırşehir de ne de İstanbul'da berberlikte başarılı olamaz. Köyüne dönerek babasının mesleği olan çobanlık mesleğini yapar. Cehennem Yıkılması isimli öyküde Erkek merkez kişidir. Ailesiyle ilgilenmeyen bir tip çizilir. Sonrasında ise ailesini pikniğe götürüp onlara rahatlatan bir baba tipi çizilir. Eş ise sürekli kafasında paranoya olan bir tiptir. Çocuklarda evdeki huzur-huzursuzluktan hem olumlu hem de olumsuz etkilenirler.

Gazetecilik Üniversitesi isimli hikâyenin merkez kişisi Özcan, Avrupa'da Kadorana adında bir üniversitede profesördür. "Tam kırk yıl Kadorana şehri üniversitesi kürsülerinde ders vermiş, adı sanı bütün dünyaca tanınmış, tam altmış yaşında çok değerli bir ekonomi bilgini idi" (Baltacıoğlu 1946:28). Sevdiği İle Evlenen Adam isimli öyküde yazarın ismini bilmediği ama Şimendiferci adını verdiğini merkez kişi olarak işler. Şimendiferci, insanların yüzüne bakmadan yürüyen birisidir. Kasketi şimendifer memurlarına benzediği için anlatıcı tarafından bu ad verilir. Yalnızlar isimli öyküde merkez kişi bir ticaretevinin muhasebecisidir. "Hiç konuşmaz, yalnız dinler, yalnız çalışır, mutlaka başarır ve herkesi memnun ederdi. Onu herkes sayardı, çünkü iyi insandı, haksızlık eziyet etmek nedir bilmezdi" (Baltacıoğlu, 1946:58). Kadın geriye kırılma yoluyla geçmişi aydınlatır. Ailesinin zengin olduğunu, kendisinin çirkin birisiyle evlendirildiğini anlatır. Eşinin kıskanç olduğunu ve kendisini dövdüğünü ifade eder. Kadın bunun üzerine evden kaçır. Başka şehirde bulunan ailesinin evine gider. Hem babasını hem de annesini iki gün arayla kaybeder. İş bulup çalışır. Sonrasında haksız biçimde işten çıkarılır. O da artık ticaretevinde çalışır. İşten çıktıktan sonra ağaçların dibinde acılarını hafifletirdi. İkisi beraber erkeğin evine giderler yemek yedikten sonra beraber olurlar.

Vakanın Gelişiminde Rol Alan Şahıslar

Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede küçük yaşta yetim kalan Ahmet, Taşçı Osman'ın yanına girer ve orada zamanla kalfa olur. Taşçı Osman Efendi öldükten sonra yerine geçer. Onu vasiyetlerini yerine getirir. Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede Çıraklar yetimlerdir. Karın tokluğuna çalışırlar. Hikâyede gündelikçiler az para alırlar. Geceleri ek iş yapıp para kazanırlar. Uğursuz isimli hikâyesinde İhtiyar Çoban Fakir bir sığırtmaçtı. Oğlunu çaban yapmak istemez. Esnafın yanına vermek ister. Şeyhülislâm Kâşif Çelebi hikâyesinde Şeyh'ül-İslâm Kâşif Efendi'nin türbesini taşıma kararını alan torunu anlatır. Dedesinin yol ortasında kalan türbesini başka yere aktaran torunun traji-komik durumunu ortaya koyar.

Mekân

Baltacıoğlu Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede İstanbul'u mekân olarak seçer. Uğursuz isimli hikâyesinde olay Kırşehir'in Mucur ilçesinde başlar. Adapazarı üzerinden İstanbul'a doğru gidiş anlatılır. Üsküdar'a ne kadar çeker (Baltacıoğlu 1946:14). Şeyhülislâm Kâşif Çelebi hikâyesinde İstanbul mekân olarak seçilir. "Burası Şeyhülislâm ve Müftüyülenam Kaaşif Efendi Hazretlerinin mezarı idi. Mezar memleketin en şenlikli bir yerinde, dört yol ağzında, büyük satış mağazalarının arasında bulunuyordu" (Baltacıoğlu 1946:16).

Cehennemın Yıkılması isimli öyküde Çamlıca'ya pikniğe gidince ev halkının havası değişir. Bunalım içinde olan insanların psikolojileri düzelir. Burada mekân sorunları çözen bir unsur olarak ele alır. Sevdiği ile Evlenen Adam'da olay Çamlıca'da (Baltacıoğlu 1946:42) başlar. Ona her akşam Bağlarbaşı ile Millet bahçesi arasındaki geniş caddede karşılaşım (Baltacıoğlu 1946:42). Ben gazetemin işleri için "Kısıklı Postanesine gitmek için" (Baltacıoğlu 1946:42) ifadelerinde de görüldüğü üzere İstanbul'un çeşitli semtlerinde olaylar gerçekleşir. Aşkdan İğrenen Adam'da olaylar Kısıklı, Şişli ve Boğaziçi'nde Tarabya tepelerinde (Baltacıoğlu 1946:54) geçer. Yalnızlar isimli hikâyede ise olay İstanbul'da Ardıc ağacının dibinde geçer.

Zaman

Taşçı Osman Efendi isimli hikâye yaz aylarında geçer. Temmuz güneşi (Baltacıoğlu 1946:9) ifadesiyle yaz günü vurgulanır. Hikâyenin yazılma zamanı 27 Eylül 1934'tür (Baltacıoğlu 1946:9). Uğursuz isimli hikâyesinde zaman kronolojik bir şekilde ilerler. 1875 yılı İlkbaharında (Baltacıoğlu 1946:10) başlayan öykü 1882 yılı Sonbaharında (Baltacıoğlu 1946:13) devam ederken 1884 yılı İlkbaharı başlangıcında (Baltacıoğlu 1964:15) biter. Öykünün yazılma zamanı 18 Ekim 1934'tür. Şeyhülislâm Kâşif Çelebi hikâyesinin yazılma zamanı 13 Aralık 1934'tür. Cehennemın Yıkılması isimli öyküde zaman kronolojik bir şekilde ilerler. "Erkek o akşam saat sekize kadar çalışmıştı" (Baltacıoğlu 1946:21). Günlerden pazar, çok güzel bir ilkbahar günüydü" (Baltacıoğlu 1946:23). "Saat on bir olmuştu" (Baltacıoğlu 1946:24). Tam on iki (Baltacıoğlu 1946:25). Eserin yazılma zamanı ise 22 Kasım 1934'tür (Baltacıoğlu 1946:27). Gazetecilik Üniversitesi geriye kırılma yoluyla olay aydınlatılır. Rektör kendisiyle görüşürken dört yıl önceki görüşmenin hatırasını canlandırdı. 14 Mart 1935 (Baltacıoğlu 1946:41). Sevdiği ile Evlenen Adam da "Her akşam" ifadesiyle zaman pekiştireç olarak kullanılır (Baltacıoğlu 1946:42). Eserin yazılma zamanı 3 Eylül 1936'dır (Baltacıoğlu 1946:49). Aşkdan İğrenen Adam da "O gün çok çalıştım. Öğleden sonra artık kafam işlemez oldu. Akşam her zamankinden erken çıktım" (Baltacıoğlu 1946:50). Yalnızlar isimli öyküde "1908 Yediye on kala parkın kapısına varırdı" (Baltacıoğlu 1946:58) . "Tam saat yedide" (Baltacıoğlu 1946:58) ifadesiyle saat kavramı pekiştirilir. Eser kronolojik bir şekilde ilerler. O yılın sonbaharına doğru (Baltacıoğlu 1946:60). Yalnızlar'ın yazılma zamanı 25 Ağustos 1945'tir (Baltacıoğlu 1946:62).

Dil ve Anlatım

Baltacıoğlu, Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede "Şimdi dükkânın içine girelim" (Baltacıoğlu 1946:6) gibi ifadelerle hikâyenin akışını bozar. Yazar, Taşçı Osman Efendi isimli hikâyede "Mermeri peynir gibi yontar" (Baltacıoğlu 1946:5) ve "Yemişsiz ağaç gibiydi" (Baltacıoğlu 1946:6) gibi benzetmelere yer verir. Gündelikçilere geçelim (Baltacıoğlu 1946:6) ifadesi de metnin akışını bozar.

Baltacıoğlu'nun Uğursuz isimli hikâyesinde diyalog tekniğinden yararlanır.

- Gavur sakalı keser gibi kesiyor!

- Usturası çıban çıkarıyor!..
- Derimi yüzdü herif (Baltacıoğlu 1946:12).

Şeyhülislâm Kâşif Çelebi hikâyesinde diyalog tekniğine yer verilir. Cehennemın Yıkılması isimli öyküde iç çözümleme tekniğine başvurulur. “Bitkin bir olumda (durumda) idi. Niçin bu kadar çalışmıştı? Hayatını kazanmak gerekiyordu da ondan mı? O böyle düşünmüyordu... Yoksa karısını sevmiyor muydu? Hayır; seviyor, istiyor, ondan büsbütün ayrılmak düşüncesi ona pek ağır geliyordu. Öyleyse bu gecikmelerin, bu isteksizliğin sebebi ne olabilirdi?” (Baltacıoğlu 1946:21). Cehennemın Yıkılması isimli öyküde argoya başvurulur: “.r.sp. karırlarla” (Baltacıoğlu 1946:22). Anlatım bozukluğu olan cümleler yer alır. “Şakalar ettiler” (Baltacıoğlu 1946:25).

Cehennemın Yıkılması isimli öyküde metinlerarasılıktan yararlanır. “-Bana cihan pehlivanı Kurtdereli derler” (Baltacıoğlu 1946:25).

Gazetecilik Üniversitesi’nde de metinlerarasılıktan yararlanır. Arşimet gibi (Baltacıoğlu 1946:29). Yeni hakikatleri bulmak için her şeyden önce zihni, Descartes’in dediği gibi, Prenotion’lardan soymalıdır.” (Baltacıoğlu 1946:36). Sosyal morfoloji ve ekonomik bünye ... Hegel , Karl Marx nasıl doğurdu? ... İbni Haldun, Auguste Comte’un mübeşşiri midir? Psikolojide şahsiyet telakkisi” (Baltacıoğlu 1946:34). Deyimler ve Atasözlerinden yararlanır. Kulak kesildim (Baltacıoğlu 1946:51).Saçını süpürge et- (Baltacıoğlu 1946:60).vb.

SONUÇ

Bu öykülerin ortak özelliği gerçekte topluma yararı olan fakat yaşadıkları toplum tarafından anlaşılamayan tiplerdir. Baltacıoğlu hikâyelerinde sıradan insanların yaşamını anlatır. Onun hikâyelerinde Halk hikâyesi etkisi görülür. Yaşamın karmaşıklığı onun öykülerinde yer almaz. Beklenen davranışlar, olaylar yazarın öykülerinin gelişiminde etkilidir. Sürprizlere yer vermez. İnsanların yaşamının kendi istekleri dışında geliştiğine dikkat çeker. Yazar, hikâyelerinde toplumsal yapıyı sorgular. İnsanların dirilere değil ölümlere gösterdiği saygıyı eleştirir. İnsanların din konusundaki bilgi yetersizliğini ironik bir şekilde ele alır. Eğitimsizliği ve hurafenin din yerine konulmasını eserlerinde işler. Aileye değer verilmesi üzerinde duran yazar, toplumda şahsiyet sahibi insanların yalnızlığa mahkûm edilmesine anlam veremez. Yazarın ele aldığı tipler ise yalnız ve çevreleri tarafından pek anlaşılamayan tiplerdir. Baltacıoğlu öykülerini merkez kişilerin üzerine kurar. Onun öyküleri biyografik bir kimlik taşır. Mekân olarak hem Anadolu hem de İstanbul’u seçen şairâne tasvirlerle yer vermez. Kısa tanımlamalar ve isimlendirmelerle mekân anlamlandırılır. Öykülerde kronolojik zamanı seçen yazar sadece Gazetecilik Üniversitesi’nde akronik zaman kullanır. Anlatımı güçlendirmek için benzetmeler, deyimler, atasözleri ve diyaloglardan yararlanır. Buna karşın yazar anlatıma müdahale ederek akışı da bozar.

KAYNAKÇA

- Aksak, A. (2012).İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Edebî Eserlerindeki Eđitici Unsurlar, Gazi Üniversitesi(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Tan, F.K.(2008). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Tiyatro Eserlerinin Eğitim Deđerleri Açısından incelemesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kula F. (2022). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Unutulmuş Romanı Batak. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 56
- Baltacıoğlu İ.H. (1946)Yalnızlar, Sebat Basımevi, İstanbul.

EXTENDED ABSTRACT

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1887-1978) wrote works in both the field of education and literature. We can list three important names that determine the thoughts of the writer who produces ideas in the field of philosophy: J. J. Rousseau, E. Durkheim and H. Bergson. In Turkey, he was most influenced by Ziya Gökalp, the most important pioneer of Sociology in Turkey. Baltacıoğlu, who is one of the important representatives of the Durkheim school in Turkish sociology after Gökalp, is known for his works on both science and art. Although his works in theater and education are the subject of scientific studies, studies on his stories are insufficient. In this regard, the stories written by the author are evaluated according to scientific criteria.

In Baltacıoğlu's stories, fiction is examined in four sections: Stories in which a single person is in the foreground, stories in which more than one person is in the foreground, stories in which a situation is told, and stories consisting of a single case unit. The theme of the stories can be examined under the headings "Corruption, Social Corruption, Love and Marriage."

The author writes stories appropriate to the plot, based on the characters in his stories. He writes about both ordinary people and prominent figures in society. In stories generally told through the central person, the cast of characters is examined in two parts: the central person and the persons who played a role in the development of the case.

Both Anatolia and Istanbul are chosen as locations. Details are not included in the descriptions of the place. In place descriptions, open spaces are generally preferred. The psychological effect of open space on people is important as it shows the contribution of space to fiction.

While chronological time is chosen in the stories, achronic time is included in *The Loners* through backward breaking. In his stories, Baltacıoğlu chooses examples of social distortions, superstitions, and people getting lost in the complexity of life. He interferes with the events in the work and disrupts the narrative of the story.

Baltacıoğlu also experiments with new forms in terms of language and expression. The author in the stories also tells his own observations and thoughts from time to time. These interruptions disrupt the plain narrative of the story. Similarities also have an important place, especially in stories where we see the author's impressions in the descriptions. In stories that also use the dialogue technique, dialogue saves the narrative from being monotonous. The author, who also benefits from the intertextuality method of postmodern literature, writes stories in line with the understanding of "In order to find new truths, first of all, the mind must be stripped of its preconceptions, as Descartes said."

The common feature of these stories is that they are people who are actually beneficial to society but cannot be understood by the society in which they live. Baltacıoğlu tells the lives of ordinary people in his stories. Folk tale influence can be seen in his stories. The complexity of life does not appear in his stories. Expected behaviors and events are effective in the development of the author's stories. It leaves no room for surprises. He draws attention to the fact that people's lives develop against their will. The author questions the social structure in his stories. He criticizes the respect people show to the dead rather than the living. It ironically addresses people's lack of knowledge about religion. He deals with lack of education and the substitution of superstition for religion in his works. The author, who emphasizes valuing the family, cannot understand why people with personality in society are condemned to loneliness. The types that the author deals with are lonely and not well understood by those around them. Baltacıoğlu bases his

stories on the central characters. His stories carry a biographical identity. Choosing both Anatolia and Istanbul as locations, he does not include poetic descriptions. Space is given meaning with short definitions and naming. The author, who chooses chronological time in the stories, uses achronic time only at the University of Journalism. He uses similes, idioms, proverbs and dialogues to strengthen the narrative. On the other hand, the author intervenes in the narrative and disrupts the flo

